

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

Багъасы 6 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Арсен Каноков жашы бла «Нальцук» ансамбльни алгъышлагъанды

2 бет

Правительство

Республикада эл мюлк жерлени инвентаризациясын бардырлыкъдыла

2 бет

ТВ

Телевиденияны бла радиону ыйыкъгъа программалары

5-8 бетле

Соруу

Сиз юйде сабийлеригиз бла къайсы тилде селешесиз?

9 бет

Юбилей

Жюзжыллыкъ акъсакъл алгъышла этип жашагъыз дейди

10 бет

Футбол

Магъаналы хорлам

Футболну миллет лигасыны онтогъунчу турунда Нальчикни «Спартагы» Назрань шахарда «Ангушт» бла тюбешгенди. Бизни футболчуларыбыз бу матчны 2:1 эсеп бла хорлагъандыла. Тюбешиюну юсюнден толу отчёт газетде басмаланырыкъды.

А.З.Утижевни Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны **УКАЗЫ**

Агропромышленность комплексни айнытуугъа къыйын салгъаны эмда кеп жылланы ахшы ишлегени ючюн **Утижев Арсен Зрамуковични** – чекленген жууаллылыгы болгъан «Золотой колос» агроконцерн» обществону генеральный директорун – Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

А.КАНОКОВ

Нальчик шахар, 2013 жылда 11-чи октябрде, №146-УГ

20-чы октябрь — Жол мюлкде ишлегенлени кюнюдю

4 бет

КЪМР-НИ БАШЧЫСЫ

Арсен Канокков жашы бла «Нальцук» ансамблени алгышлагъанды

Къабарты-Малкъарны Башчысы «Нальцук» юлполю сабий тепсеу ансамбль кыралганлы 25 жыл толганына аталган кыуанчха къатышханды. Юбиярланы алгышларга уа Арсен Канокков жашы Альберт бла бирге келгенди.

-Ансамблени коллективи кеп заманни ичинде тюрлю-тюрлю сахналада Къабарты-Малкъарны атын иги бла айдырып келгенин, сиз кеп даражалы конкурслада да хорлагъаныгъызны мен билеме. Ол жетишимле сиз тутхан ишигизге жаныгъыз, къаныгъыз бла берилгени ючюн болдурулгъанлары баямды», -дегенди Арсен Баширович, жаш артистлеге айланп.

КъМР-ни Башчысы ансамблени коллективи, тюрлю-тюрлю фестивалда бла конкурслада миллет тепсеуленни кёргозтуп, республикада жашагъан кеп миллетлени культураларын, адет-төрелерин сакълауға, аланы кере-

леуге себеплик этгенин бек магъаналыгъа санагъанды. Коллективни башчысы Алиқ Кашеевге халкъ чыгъармачылыккыны сакълауға эм айнытугъа, сабийлени айтатлыккыгъа юйретиуге уллу къыйын салганы ючюн, ыспас этип, республиканы оюнусу анга КъМР-ни Правительствосуну Сыйлы грамотасын бергенди.

Арсен Канокков дагъыда ансамбльге автобус сатып алырға айтханды, алайда окуна КъМР-ни культура министрине буйрукъ бергенди.

КъМР-ни Башчысына бла Правительствосуну пресс-службасы.

Экономика

Мадарлылагъа болушлукъ этген ара

Зольск районда Залукокоаже элде юч къатлы бизнес-инкубаторну кырулушу бардырылады. Объект хайырланьрға быйылгъы жылны ахырына дери берилликди. Жангы учрежденианы хайыры бла районда, ал тергеулеге кере, 145 гитче предприниматель ишлеп башларыкъды эмда 500 чаклы жангы ишчи жерле кыруалыкъдыла.

Районну администрациясыны Спорт, туризм, курортла эмда жаш тёлго политика комитетини председатели Арсен Темботов айтханыга кере, кеп тюрлю жумушла беруу бла гитче предпринимателни кыруауға себеплик этиудю бизнес-инкубаторну баш борчу.

- Арт жыллада бу бёлмуде иги тириллик болгъанын эслерге болушлукъ, - дейди ол. 2012 жылда, орта эсеп бла алып тергегенде, минг адамдан 60 проценти гитче эмда орта бизнес бла кюреше эдиле. 2010 жыл бла тенгешдиргенде, ол

онеки процентге кёбейгенди, 2008 жылдан эсе уа эки кереге кеп болгъанды. Бююнлюкде быллай бизнесге битеу керекли коммуникациялары эмда оборудованилары болгъан офис мекамла изленедиле. Жаш предпринимательге уа алай объектлени ишлерге къоларындан хазна келмейди. Ол себепден жангы бизнес-инкубатор, артыкъ кеп къоранчла этмей, энчи предпринимательство бла кюрешип башларгъа онг берликди алагъа.

Бизнес бла кюрешгенлеге мында битеу керекли информация берилликди, инвестиция проектлени документациялары жарашдырырға эмда жашауда бардырып башларгъа да этиликди себеплик. Алагъа дагъыда маркетинг планлары бла рекламаны жарашдырырға да болушлукъдула эмда кеп жаны бла консультацияла берилликдиле.

Бизни корр.

Къурулуш

Жангы жылгъа - аламан каток

КъМР-ни Башчысыны оную бла Нальчикде каток ишленерикди. Аны кырулушу баргъан жылны декабрь айында бошларыкъды.

Ол жалгъан болмай, керти буздан 800 квадрат метр жерде Абхазияны майданында салынырыкъды. Бу жумушлагъа ахча шахарны кесини

бюджетинден бёлюнюрюкдю.

Нальчикни «Маданият эм солуу паркыны биригиу» автономный учрежденианы генеральный директору Хочулану Алий белгилегенге кере, энчи сууукъ этиу оборудованианы келтириу, электрозыланы къошуу эм сууну тартыу бла байламлы соруула тамамлан-

гандыла. Катокну къатында уа адамла жылынырча чатыр, сора затланы сакъларча камерала, конёкланы прокаты да болушлукъдула.

УНАЛАНЫ Зарина.
Нальчик шахарны жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

Республикада эл мюлк жерлени инвентаризациясын бардырлыкъдыла

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну кезулю жыйылыуунда алты соруугъа къаралганды. Аладан бирине - «Уучулуккыну сюйгенлени эм спорт учулуку бла кюрешгенлени 2013-2014 жыллада сезон кезуиледе Май муниципальный районда уудан тыяргъа» деген бегимни проекти сюйзелгенде, кемчиликке чыкыгъанлары бла байламлы бу сорууну юсю бла, Бейишли органла бла келишигиз деп, экинчи жыйылыуға кёчюргендиле. Къалгъан беш бегимни проектинге къаралып, къабыл этилгендиле. Кенгешини Правительствону Председатели биринчи орунбасары Уяналаны Казим бардырганды.

Биринчи соруу Къабарты-Малкъар Республикада эл мюлкде хайырланьрға жарарыкъ жерлени инвентаризациясын бардырыуу бла байламлы эди. Аны юсюнден Къырал ырсыхыла эмда жер бла байламлы министрине къуллугун толтургъан Анна Тонконог билдириу этгенди. Бу проект КъМР-ни Башчысыны буюрууу бла кыруалгъан республикалы комиссияны протокол оюнуларына кере жарашдырылганды.

Аны баш мурагы - муниципальный районлада болгъан эл мюлкде хайырланьрға жарарыкъ жерлени арендагъа къалай бири юлешингеннин, неллай бири кадастровый эсепге салынганын эм болжалсыз халда жюрютюрге нечча адам алгъанын ачыкълауду. Дагы-

да эл мюлкде бир тюрлю файда келтирлик жерле бар эселе, аланы да ол тийреледе урунганлагъа арендагъа берирге, дейдиле. Бу иш бла байламлы кыруалгъан комиссиягъа битеу элени администрациялары башчылары киредиле. Инвентаризация баргъан кезуиледе бир тюрлю соруу чыкыса, оластагъатлай элени башчылары бла кенгеширге онг болушлукъду. Бегим сюйзелгенден сора къабыл этилгенди.

Экономиканы айнытуу министрине Мусукланы Алий эки бегимни проектини юсюнден билдириу этгенди. Ол башчылыкъ этген ведомствогъа бойсунган кырал учреждениялада ишленгенлени иш хакълары энди жангы системагъа келтириледи. Анга кере айлыккыны тохташдыргъанда, адам къалай ишлегенине уллу эс бурулушлукъду.

Экинчи кере Мусук улу адамлагъа хакъсыз халда юридический болушлукъ этген адвокатлагъа республикалы бюджетден компенсация ахча тёллеуно тизмесин жарашдырыуу юсюнден айтханды. Бу соруу бла байламлы системаны тюрлендирге кереклисини юсюнден алгъадан окуна Урунуу эмда социальный айнытуу министерство кемчилик этген эди да, ала жылны аягына жангы жорукъланы жарашдырылкъдыла. Аны да эсге алып, жыйылыуда бу бегим да къабыл этилгенди.

Асламлы информация органла, жамаут эмда дин организацияла жаны бла министр Мурад Кумахов алгъа басма эм электрон асламлы информация кырал бюджет учреждениялада ишленгенлени иш хакъларыны юсю бла болумну юсюнден айтханды. Аны жарашдыргъанда, профсоюзла тапхан кемчиликке да эсге алынгандыла. Жангы системагъа кёчюу бу сферада урунунганланы хакълары, энди ала аны къалай тамамлагъанларына эм кавестовсуна кере кыруалыкъды. Аны юсюнден толду информацияны министрствону сайтында алырға болушлукъду, дегенди М. Кумахов. Бегимни проектинге къаралгъандан сора анга да Правительствону членлери ырызлыкълары билдиргендиле.

Андан сора да, Мурад Кумахов Россей Федерацияны 2025 жылгъа дери кырал миллет политикасыны Стратегиясын бардырыуу бла байламлы Къабарты-Малкъар Республикада 2013-2015 жыллада болушлукъ мероприятианы планын къабыл этиуу бла байламлы КъМР-ни Правительствосу хазырлагъан буйруккыну проектини юсюнден билдириуно этгенди. Жарашдырылгъан план Къабарты-Малкъарда жашагъан халкъланы культураларын айнытырға, тиллерин сакъларгъа да себеплик эттерикди. Жыйылыуда ол вопрос да сюйзелгенден сора къабыл кёрюлгенди.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

Кредитле

Гитче бизнесге себепликге

«Сбербанк» быйыл биринчи октябрден «Лига бизнеса» деген программаны бардырып башлагъанды. Финанс учрежденианы республикада бёлмуде пресс-службасындан билдиргенлерине кере, аны хайыры бла предпринимательге тергеу-касса жумушлагъа къоратхан ырысыхыларын аяргъа болушлукъдула. «Доверие» кредит да алагъа азайтылгъан процент ставкасы бла берилликди. Къолгъа берилген ырысыхы ючюн, аны ёлчмени бир айгъа 250 минг сомдан озмаса, бир жылны ичинде комиссия тёллеуле да жыйыллыкъ туююлдоле. «Сбербанк Бизнес-Онлайн» системагъа къошулуп, анда счёт ачхан ючюн да хакъ изленмейди.

Башха банклада кредитле алгъан предпринимательге «Сбербанк» ала бла байламлы бийик процент тёллеуленди кытулуругъа да онг береди. Алгъаракъда бардырылып башланган рефинансирование программаны хайыры бла бизнесменле, аланы процент ставкаларын азайтып, тёллеуени узакъ болжалгъа кёлчюрюрге болушлукъдула. Бу амалны хайырланьрға сюйсенгенлени башха банклада алгъан кредитлерини ёлчмени юч миллион сомдан аз болмазгъа эм тёллеулеринде борч этилмеге керекди.

- Бизни быйылгъы жылыбыз саулау да гитче бизнес бла байламлыды дегре болушлукъду, - дегенди финанс учрежденианы Къабарты-Малкъарда бёл-

люмоню башчысы Хамидби Урусбиев. - Жаз башында биз кеп кредит комиссия тёллеуле кетергенбиз эм процент ставканы да азайтханбыз. Ызы бла банк документлени электрон халда жюрютюу амалны хайырланьр башлагъанды. Шёндо уа предпринимательге аланы башха банклада алгъан кредитлери бла байламлы къоранчларын азайтырға онг бериледи, деп белгилегенди ол.

Жылны аллында бери гитче бизнес алгъан кредитлени ёлчмени 1,9 миллиард сомгъа кёбейип, бююнлюкде 4,2 миллиарда дери жетгенди. Банкны кредит программаларыны хайырын эки мингден аслам предпринимательге кёреди.

Документле

«Къабарты-Малкъар Республикада пенсиячыгъа 2014 жылда пенсиясына социальный къошакъны тергер мурат бла жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемин тохташдырыуу юсюнден»

Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини **бегим этеди:**

1. «Къабарты-Малкъар Республикада пенсиячыгъа 2014 жылда пенсиясына социальный къошакъны тергер мурат бла жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемин тохташдырыуу юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы

Законун къабыл кёрюрге.

2. Бу Законну Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына къол салдырыр эмда халкъгъа туура этер ючюн жиберирге.

3. Бу Бегим къабыл этилген күнден башлап күчюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели

ЧЕЧЕНЛАНЫ А.

Нальчик шахар, 2013 жылда 26-чы сентябрьде, №1652-П-П

Къабарты-Малкъар Республикада пенсиячыгъа 2014 жылда пенсиясына социальный къошакъны тергер мурат бла жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемин тохташдырыуу юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы

ЗАКОНУ

Къабарты-Малкъар Республиканы

Парламентини 2013 жылда 26-чы сентябрьде къабыл кёргенди

1-чи статья. 2014 жылда пенсиячыны жашау этерге жетерик ахчасыны бек аз ёлчери.

«Россей Федерацияда жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемин юсюнден» Федеральн законуну 4-чю статьясыны 4-чю пунктун тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республикада 2014 жылда «Къырал социальный болушлукъну юсюнден» Федеральн законда кёргозтюлгелге

нича, 2014 жылда пенсиягъа социальный къошакъны тергер мурат бла пенсиячыны жашау этерге жетерик ахчасыны бек аз ёлчемин 5865 сомда тохташдырыгъа.

2-чи статья. Бу Законну күчюне киргени.

Бу Закон 2014 жылда 1-чи январьдан башлап күчюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

А.КАНОКОВ

Нальчик шахар, 2013 жылда 14-чю октябрьде, №65-РЗ

Конференция

Багъыуу бийик даражагъа кётюргендиле

КъМР-ни аллергологларыны юбилей конференциясына, Нальчикде бу юнледе республиканы саулу къахууу учреждениеларыны келечилеринден сора да, Север-Кавказ федеральн округну битеу регионларындан да делегацияла келгендиле.

Анга къатышханланы конференцияны ачылууу бла Правительствону Председателини орунбасары Мухамед Кодзоков алгъышлагъанды: «Сёзсюз, 40 жыл – бек кеп заманды. Ол кезиуно ичинде хар нени да къалай башланганын, къаллай жетишимлеге жетгенлерин да боллуку кёрюрге. Алай аз иш да этилмегенди: жетмишинчи жылланы аллында республикада жаланда бир аллергология кабинет бар эди. Бююнюлукде уа ол КъМР-ни Аллергология арасына айланганды. Мында угъай, саулай да Шимал Кавказда бек даражалы профилли учреждениегъа саналады. Бери Россейни битеу регионларыннан да адамла болушлукъ излеп келедиле.

Саулу къахууу эм курортла министр Ирма Шетова профессор Хутуйланы Светлана бу араны ачылуууна, айнуууна да уллу къыйын салганын белгилегенди. Ол, Къабарты-Малкъарда бу службаны къурагъандан сора да, бийик даражалы профессионал коллективни жыйышдыргъанды. Бююнюлукде мында диагностикадан башлап реабилитациягъа дериде да битеу керекли жумушланы тынгылы бардырыгъа онгла, амалла да къуралгандыла. Саулу къахууу модернизациялау бу учреждениягъа жангъа ишлерге юч-къаруу бергенди. Мекамгъа ремонт этилгенди, шёндюгюлю оборудование бла жалчыланынганды. Араны специалистлери жоуден артык илау иш бла сегиз монография хазырлагъандыла. Алада кеслерини сейрлик практика тинтиулерин да басмалагъандыла.

Хутуйланы Светлана да кесини докладында араны ишини магъаналыгъын чертгенди:

- Республикада хар бешинчи сабийге аллергиясы болганына диагностика этиледи. Абаданланы уа бу ауруудан 10-30 проценти къыйналады. КъМР-ни Саулу къахууу эм курортла министрствосуну Ал-

лергология службасы аллергиядан ауругъанлагъа 40 жылны ичинде болушханлай келеди эм биз мындан ары да ишибизни игилендире барыгъа ышанабыз.

Светлана Ханafiевнагъа ыразлыкларын къонакъла, кесибизни врачла да билдиргендиле. Андан сора да, лекцияла бла Федеральн медицина – биология агентствону Иммунология институтуну баш врачы, профессор Наталья Ильина, сагъынылгъан институтну физиопульмонология кафедрасыны заведующиси, медицина илмуланы доктору Александр Визель эм башха специалистле сёлешгендиле.

Лилия ШОМАХОВА.

КъМР-ни Саулу къахууу эм курортла министрствосуну пресс-службасы.

Шимал Кавказ
кюн сайын

Дагъыстан чабакъчылыкъны айнытырыкъды Дагъыстан ол ишни РФ-ни бирси субъектлеринде ол бёлкомде жыйышдырылгъан сынауу хайырланып тамамларыкъды. Ол мурат бла Чабакъ миолкно айнытыуу комитети къуралгъанды, дегенди республиканы башчысы Рамазан Абдулатипов, жер-жерли телевидение бла тюзюнюлей эфирде сёлеше.

Абдулатипов чертгенича, мониторингини хайырындан тохташдырылгъанга кёре, республика бир жылгъа килькадан 65 минг тоннаны тутаргъа боллукуду. «Андан сора да, Чабакъчылыкъ жаны бла федеральн агентство бла республикада чабакъ отрасльни айнытыуу юсюнден келишим этилгенди», - дегенди ахырында ол.

Сабий садда ачыладыла, халкъны иш бла жалчылгъын тебирегендиле

Ол торлю ышаныулыкъну юсюнден ИТАР-ТАСС-ха берген интервьюсунда Къарачай-Черкесни Башчысы Рашид Темрезов айтханды. Ол айтханга кёре, хайырланылыгъа берилген шолгъа дериде учреждениелада 1700 ишчи жерле къуралгъандыла. «Ол а, бизнича, регионлада бек къыйматлы ишди», - деп чертгенди ол.

Республиканы башчысы ол жаны бла ишде кесини сынаууна юйретирге деген предложение бергенди. Федеральн эм регион бюджетледен ахча бёлномей, кеп фатарлы юйлени ишлеучоле бла былай келиширге онг барды: къурулушчула келишип, уллу юйлени биринчи этапларында сабий садлагъа керекли отулану хазырларгъа амалла табыладыла, алай бла уа кеп фатарлы юйледе жашагъанланы социальный инфраструктура бла жалчылгъыгъа болады.

Чеченде налогладан тюшген ахча 680 миллион сомгъа кёбейгенди

Республикада бюджетте тюшген ахча тутучу кёбейе барады. Аны юсюнден республиканы Башчысы Рамзан Кадыров бла тюбешиюнде федеральн налог службаны Чеченде управлениасыны таматасы Мовсар Цамаев айтханды.

- Ол айтханга кёре, быйылны тогуз айында тюшген налогла, озгъан жылдагъы бла тенгешдиргенде, 680 миллион сомгъа кёбейгендиле. Айтылган кезиуде федеральн бюджетте ахча 158 миллион сомгъа кеп ётдюрюлгенди, - дегенди Кадыров «Инстаграмда» страницасында. - Жылны ичинде биз гитче эм орталыкъ бизнеслени айнытыуула уллу эс бурганбыз. Ол а ишибизни къыйматлы этгенди.

Быйыл баш ишчи жерле гитче эм орталыкъ бизнеслени хайырларындан ачылгъандыла. Сёз ючюн, 1 мингден артыкъ адам «Гранд-Пари» сатыу-алуу эм ойначу комплексе иш тапхандыла. Ол а Грозныйде 5-чи октябрьде ачылгъанды.

Предпринимательледен – жарагъан саугъа Владикавказда бу юнледе жангы спорт комплекс ачылгъанды. Аны шахарны жаш телюсюне эки жаш предприниматель саугъагъа бергендиле.

Street Workout кеп адамла ачык жерде хайырланган физкультура дерслени бир торлюсюду. Шахарны администрациясы бу жуукъ конледе аллай майданчыкъландан энтта да экисин къуар муратдыла. Алагъа керек боллукъ ахчаны энчи мели эм къырал партнёрстводан алыргъа умут барды. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-ха Владикавказны администрациясыны инвестпроект жаны бла управлениасында айтхандыла.

Уллу поэтлеге жоралагъандыла

Пятигорск шахарда поэтлеге аталгъан митингге эм назмуланы окъуу конкурсла бардырыллыкъдыла. Ала Россейни уллу поэтлерини туугъан конлерини юбилейлерине жораланырыкъдыла. Шахар администрацияны пресс-службасында айтханларыча, Михаил Юрьевич Лермонтовну 199-жыллыгы кенг белгиленрикди. Конкурсну мураты - ата журтул классиканы айтхылыкъ чыгармалары бла студентлени жуукъ шагъырей этиуду, оратор усталыкыны айнытууду, СКФО-ну вузларыны араларында культурада эм искусствода бирге ишлеуно андан ары игилендирууду.

Башда айтхан ишлеге Север Кавказда жети вузну студентлери къатышырыкъдыла. Ол вузланы Лермонтовну 200-жыллыгын белгилеуде бирге тамамларыкъды ишлерини къурауу сюзерик «тёгерек стол» бардырыллыкъды, деп билдиредиле къурауу комитетден.

«Региону айнытыуу банк»

лицензиясын тас этгенди

Россейни банкы Север Осетияда бек уллу «Региону айнытыуу» деген банкны лицензиясын сыйыргъанды, деп билдиредиле регуляторну материалларында.

БРР халкъгъа ахча беруно тохтаатханды. Правону къоруулауу органла бу финанс учрежденияда бардыргъан тинтиуени кезиюнде банкны правлениасыны председатели Сергей Доев тутулгъанды. Сюдно оноуу бла юйюнден чыкъмай турурга керекди. БРР-де миолк ишлени бардырыуула, физический лицола бла байламлы операцияланы этиуге да салыннганды.

«Региону айнытыуу банк» республикалы эм банк обществоводан лидерге саналып тургъан эди. Бирк ненча жылдан бери уа Север-Кавказ федеральн округда бек уллу банклары санында эм Россейни 500 уллу банкны тизмелеринде тургъанды.

20-чы октябрь – Жол мюлкде ишлегенлени күнүдү

Экономикабызны күзгүсү болганлай кыладыла

«Жолланы качествену экономика не халда болганыны көрүмдүсүдү, ала аны айнытуу баш амалларыдыла», деген сөзлени тюзлөгү не заманда да баямды. Бизни республикада транспорт сетни саулай узунлугу сегиз минг километрден артык болады. Аланы жумушларына КМР-ни Транспорт, связь эмда жол мюлк министрствосу кырайды. Бюгюнлюкде мында бийик

1958 жылда «жол реформа» кыбыл этилгени бла көп тюрлениуле боладыла бөлүмде. Жангы транспорт объектлени проектлери энди автомобиль жоруюну экономикасын тергеп, алай жарашдырып башлайдыла. 80-90 жылла уа бөлүмнү тири айныган заманыды дегер боллуккүдү. Бу кезиуде республиканы районларында производстволуу базала, жол кыруулуш эм ремонт

рылгандыла аллай ишле. Арт жыллада кыбырлагы барган жоллагы аслам эс бурулуп башланганын а ким да эслерге боллуккүдү. Аланы көп кыламай барысы да бюгюнлюкге тап халгы келтирилгендиле.

Кисловодск - Долина Нарзанов - Жылы-Суу - Элбрус жолну кыруулуш кыруулушчуланы арт кезиуде эм магнаны борчларындан бириди. Бу магнаны проект 2008 жылда

усталы специалистле, экономика, жол кыруулушчула урунадыла.

Кыбарты-Малкыарда жол кыруулуш озган ёмюрнү жыйырманчы жылларында башланган эди. Регионда белгиленген план бла он көпюр эмда кыаум километр жолла ишленген эдиле. Ызы бла 1929 жылда «Облдортранс» да кыруалады. Ол Нальчикде бла Бахсанда транспорт объектлени жумушларына кырап башлайды. Отузунчу жылгагы дери бу бөлүмде бийик усталы специалистле неда жол кыруулуш техника хазна болмагандыла. Асфальт жайыучу машиналары, грейдерлени эмда бульдозерлени кырал Улуу Ата журт уруш бошалгандан сора чыгарып башлаган эди. Бөлүм да ол замандан айнып башлайды.

управления кыруаладыла. Ол жыллада бөлүмнү социально-экономика мурдорун айнытууга көп кыйын салганланы араларында Тогузаланы Кермалны, Рахайланы Мариямны, Мария Свиридованы, Анатолий Крапиваны эм Мухамед Геранковну атларын эсгерирге боллуккүдү.

Бюгюнлюкде да, айтханыбызча, бу мюлкнү жумушларына сагынылган министрствону эмда бу сферада урунган организацияланы кыруулушчулары кырайдыла. Объектлени асламысында арт жыллада көп жангыртуу ишле бардырылганларын белгилерге боллуккүдү. Сөз ючюн, Нальчик-Нартан бла Янкой-Лячинкыя жоллагы ремонт этилгенди. «Кавказ» трассадан кыаум элгерге барган жерледе эм сегиз көпюрде да барды-

бардырылып башланганды. Саулай 72 километр узунлугу болган объект таулада туризм комплексни айнытууга иги себеплик этерикди. Кыруулушчула анда эки кыаты асфальт саладыла. Ишлени барысы да толусунлай жуук кезиуде бошаллыккыдыла, ызы бла жол хайырларыгы берилликти.

Республиканы транспорт сетлерин тап халда сакылап, аланы кенгертирге, айнытырга кюрешуу бу мюлкде урунганланы баш борчларындан бириди. Жыйырманчы октябрда былай специалистлени профессионал байрамларыды, биз аланы аны бла алгышлайбыз.

Мадина КУМЫКОВА.
КМР-ни Транспорт, связь эмда жол мюлк министрствосуну пресс-службасы.

Бирликке күч арымаз

Озган ыйыкыда жол мюлкде ишлегенле кеслерини профессионал байрамларын белгилегендиле. Бизни корреспондентбиз, Элбрус районну жол управлениасыны башчысы Ахматланы Мурадин бла побешип, бу бөлүмде болумну юсонден ушак этгенди.

- Мурадин, эм алгы эллижылыгыгынг бла алгышларга сюеме! Сен башчылык этген организация кылаай бир жолну жумушларына кырайды?

- Саулай алып айтханда, аланы барысыны да узунлугу эки жүз бла жарым километрге жуук жетеди. Районну жоллары тау жайлыклагы, туризм, социальный жаны бла магнаны эм башха объектеге бардыла. Аланы жалаанда алтыдан биринде салыныпды асфальт, кыалганлары уа зыгыр неда таш-топурак жолладыла.

Управлениада урунганланы ишлери жылны не кезиунде да азаймайды. Тау районда транспорт сетни жумушларына кырауу көп энчиликлери барды. Кыышда, жаз башыны ал кезиунде таулада кыар юзюлоп тюшер деп кюрккү болады. Ол тар ауузда жолга тюшсе, анда транспорт, бир-бирде уа адам жорую окуна тохташы кыалыучуду. Жолну терк тазалар ючюн, специалистле, күч-кырууларын аймай, кече-кюн да ишлейдиле. Жай кезиуде да бош турурга заман чыкмайды. Сакс жауунланы хатасындан төшлөдөн ырхыла келип, жоллагы хата саладыла.

- Быйыл а болум кылайды?
- Жылны кезиунде осал затла болуп кыйнагандыла деп айталлык тойюлме. Кыышда Адыр суу аууздунда «Жантууган» альплагерни кыатында жолга кыааладан кыауум кере кыар юзюлоп тюшген эди да, алайы узак болжалга салырмай тазаланганды. Башха жерледе да кыарны терк-терк кетерип турурга кюрешгенбиз, буз кыаудан болган жоллагы уа кюшлю туз бла юзмөз сепгелей турганбыз.

Жаз башы келип, хауа жылынганлай а, жол кыруулушчула чунгурланы жамау бла кюрешип башлагандыла. Жай туризм кезиуню аллында «Жайлык» бла «Улуу-Тау» альпинизм лагерыге барган жоллада жангыртуу ишле башланган эдиле. Тырны-ауздан «Жылы-Сууга» эмда сабанлагы барган жерлени тап халга келтириуге да аслам эс бурулганды.

- Быйыл жай айлада бек көп жауунла жауган эдиле. Аланы хаталарындан жол мюлкге заран тюшгенмиди?

- Хау, кыауум жерлени ала иги да тозуратхандыла. Былымдан Ак-Топураккы эмда Кенделен Къан-Жолгагы дери барган жолланы техника ётмөчкю окуна халга келтиргендиле. Пашкутаны эм «Кюшдан» бла «Жылы-Суу» жайлыккы кыатларында да иги кыармашырга керек болганды. Бир-бир объектеге уа бир нечча кере окуна кыайтып барырга тюшгенди. Кыалай-алай болса да, кемчиликлени барысын да кыысха заманны ичинде кетериге кюрешгенбиз. Кебюсонде уа кезиуню ишле бла кюрешип турганбыз.

- Кыыш кезиуге хазырланы а кылай барады?

- Биринчисинден, техникага тийишлисича ремонт этилгенди. Ал кезиуге 50 тонна кюшлю туздан бла 500 тонна юзмөздөн кыстырык да этилгенди. Аладан энта да бир нечча тонна келти-

рилликди.
- Хар күн сайын борчланы тамаллар ючюн, кылаай онлагыгы барды?

- Техника жаны бла жарсыу жоккүдү, ол жетишеди. Адамланы ишлеген жерлерине ташырга «Газель» автомашинабыз да барды. Бульдозерле, жоклеучу машинала, жол-кыруулуш техника, грейдер, ауур жоклеу ташыучу машинала жаны бла да кыытык жоккүдү. Кыыш кезиуде бегирекда көп иш Минги тауну тирелеринде болуучуду да, ол себепден энчи техниканы асламысын кече-кюн да анда тутханлай турлукбуз.

Управленианы базасында жашау болум арт кезиуде иги да тюрленгенди. Жангы котельни орнатылганын бла битеу отула эм боксланы барысы да жылуу бла толусунлай жалчтылынадыла. Исси суу бла газ да барды. Керек болса, мында аш-азык этерге окуна боллуккүдү.

- Организацияны финансы жаны бла онларны юсонден а не зат айттырга боллуккүсүз?

- Бюгюнлюкге бу жаны бла проблемаларыбыз жоккүдү. Иш хакс бла налогла заманында эм толусунлай төленедиле. Техниканы аз-аздан жангырта барырга амал табарга да кюреширибиз. Жуук кезиуде лизинг амал бла жоклеучу машина сатып алырга сюебиз.

- Управлениада урунганланы юслеринден да айтсагыз эди.

- Специалисттерибизни кыаууму тюрленгенли бир нечча жыл болады. Хар ишчи да кесини борчун тынгылы биледи, аланы хар бирине да ышанырга алайды. Грейдерни жюрютуучюле Жантууланы Герман бла Хайырланы Мухтар, бульдозерчиле Оракъланы Ханайи бла Азрет, «КамаАЗланы» эм башха техниканы жюрютуучюле Сабанчыланы Юсюп, Кыаракызыланы Мусса, Кыочхарланы Залкыуф, Рашид Тербулатов, жол ишчиле Чочайланы Хусей, Мактыланы Мурат, Байсолтанланы Алий, Сабанчыланы Барысбий – былгагы не кыйын ишинда тамалларга кюлларындан келликди. Кыалауулукуда тюз ниетли урунган Хаджиланы Юсюп, Баныланы Ахмат эмда Алийланы Сейпу да махтауга тийишдиле. Объектлени бла базаны баш инженери Ислам Жиллеу бла техника-производство бөлүмнү башчысы Чамал Бжи хатлов управление кыруалганы күндөн бери ишлейдиле мында. Тутхан ишин иги бирген уста бухгалтербиз Елена Мирзоеваны да энчи белгилерге боллуккүдү.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

НАЗМУНУ БАЙРАМЫ

Акъялманны жазгъанларын айтхандыла,
сюймекликлерин да жашырмагъандыла

Кязимни чыгармачылыгын билгенле, аны назмуларын сюйгенле озган ыйык кюн Долинскеде мемориалны алланды да майданда кезилю кере жыйылгандыла. Аланы араларында малкър литератураны мурдорун салган закый поэтибизни жуукълары, аны чыгармачылыгын сюйгенле, студентле да бар эдиле. Ала барсы да алайдан Шыкыгъа тебиреген эдиле. Бу жолоучулук акъялман Кязим туугъанлы 154 жыл толгъанына аталгъанды.

Жолгъа тебирерден алгъа, Мемориалны къатына келгенле, поэти къабырына гюлле салгъандыла. Атмырзаланы Тахир хажи уа дууа тутдургъанды. Бу ахчы ишни къурагъан Тетуулары Хадис аны магъанасын ангылатханды. «Кязимча, Къайсынча, Керимча адамларыбызны унутсак, ёсюп келген тёлюле бизге айып этерикдиле, аны къой, бек уллу кёлкъалды да боллукъдула», - дегенди ол.

бизни биргебизге баргъан журналист Фатима Дударова. Тубешиуну Тетуулары Хадис ачханды. Ол, биринчиден, Бызынгъа орта школну устазы Чочайланы Нажабатны алгъаракълада анга «КъМР-ни сыйлы устазы» деген ат аталгъаны бла алгъышлагъанды. Андан сора микрофонну аллына акъсакълал Улбашланы Азнер чыккъанды. Ол, гитче заманында Кязимни көргенини, таныгъаныны,

Байсыланы Азнер.

къурагъан Тетуулары Хадисге ыспас этгенди. Дагъыда чыгып сёлешгенлини араларында Бабугентде кадет корпусну директору Мокъаланы Локъман, Кязим хажини туудукълары Мечиланы Люба, Люда да бар эдиле. Мечиланы Виктор а сахнагъа: «Хош келигиз, багъалы шухъларым!» - деген сёзле бла чыккъанды. «Мен бу сёлени бошдан жазмагъанма. Кязим мени аппам эди. Кесим да бу юйде туугъанма», - дегенди.

Май районну Октябрьске станицасындагы кадет корпусну директору Биттирланы Борис а бу жолгъа дери биллай ишлеге къатышмагъанына жарсып, мындан ары ол көмчиликни болдурмазлыгын билдиргенди.

Андан сора сахнагъа Бызынгъаны, Къара-Сууну, Ташлы-Таланы, Бабугентни школчулары, эки да кадет корпусланы курсантлары, Къабарты-Малкър къырал университетни Малкър культура арасыны студентлери назмулары малкър эм орус тилдеде да окугъандыла. Гергъокъаланы Халимат а поэтни назмуларына кере жазылгъан жыры айтханды. Жаш адамла юйно аллында жашил талада ариу тепсендиле.

Байрамны ахырында Тетуулары Хадис халкъыбызны закый назму-чусуна, акъялманына хурмет этип келгенлини барысына да жүрек ырызлыгын билдиргенди. Алай а къуру сёзле бла чекленип къалмагъанды, назмула окугъанлагъа, жыр айтханлагъа да Виктор эм Мария Котлярова чыгаргъан «Балкария. Боль и гордость» деген китапны, поэтни суратларын, сыйлы грамотала да бергенди. Черек районну администрациясыны культура бөлөмюнде ишленгенле уа алайгъа келген харкимни да исси чай, локумла эм башха ашарыкъла бла да сыйлагъандыла.

ХОЛАЛАНИ Марзят.

Соруп

Сиз юйде сабийлеригиз бла къайсы тилде сёлешесиз?

ГУРТУЛАНЫ Мариям, юй бийче:

- Шахардан узакъ жашамагъанлыкъгъа, юйде биз жаланда малкър тилде сёлешебиз. Жаныуарланы, хайуанланы атларына дери да ана тилибизде айтабыз. Иллъула сатып алсакъ окуна, сабийле асыры юйренгенден, муну тауча аты неди деп тохтайдыла. Алай бла биз кесибиз да байыгъабыз. Сёз ючюн, носорогну кердеген болгъанын, да билгенбиз. Тилибизде аллай сёлеге сейир этгенлей турабыз. Бизни жерледе жашамагъан, жүрюмеген затланы тауча атлары болгъаны кертиси бла да сейир туюлюмюдо? Кеси тилибизде сёлешгенден сора да, жомакъланы, таурухланы да окуйбуз.

ЗАЛИЙХАНЛАНЫ Юлия, юйретичуно:

- Кертисин айтсам, кёбюсюнде орус тилде сёлешип къояма. Сабий бла тауча айтыргъа юрешгенликге, сау конно иште орусча сёлешеним ючюн болур алай. Сойсек, соймесек да, ауузубуз юйренип къалады. Болсада сабийлеге ана тиллерин иги билдирирге керекбиз. Аталары бегирек сёлешеди ала бла тауча. Алгъыннгы архивизмни билмесе да, сабий тилинде эркин сёлеширге керекди. Билмеген затыбызгъа уа - бирден юйренирге. Тилни унутургъа жарарыкъ туюлюдо. Андан Аллах сакъласын.

АКЪКЪЫЗЛАНЫ Лейла, юй бийче:

- Биз юйде малкър тилде сёлешебиз. Тарихлини окуна кеси тилибизде айтыргъа юрешеме. Сабий бир эшитсе, ол аны эсинде къаллыкъды. Тамата къызчык бек иги сёлешеди тауча. Бирсиле да энди аз-маз айта тебирегендиле. Ала кеси тилибизде бютонда иги юйренир ючюн, жай айлада ата юйюме Тырныауузгъа элтеме. Анда келинлерим, къарындашларым, сабийле да ала бла иги сёлешедиле. Алина бла Якуб алыкъа гитчерек болгъанлыкъгъа, иги юйренип тебирегендиле. Анга бек къууанам.

Къайын анама: «Была бла лезгин тилде сёлешигиз», - деп тилесем да, ол да малкър тилде сёлешеди. Сабий биринчи кеси тилине иги юйренирге керекди, дейди. Иги сагыш этсенг, ол алайды. Адам башха тилге юйрениме десе, аны арда да билаллыкъды. Кеси тилинги унутхан а бек айылды. Бизни тилибиз а бек байды, шатыкъды. Къаллай бир миллетни ангыларгъа къолубуздан келеди. Шахарда жашагъанлыкъгъа, жаркъмалап орусча сёлеширге сюймейме. Адамны таулу болгъанын кере эсем, аны бла кеси тилибизде сёлешеме.

ГЕККИЛАНЫ Жаннет, врач:

- Не букъдурлугъу барды, орус тилде сёлешип да къоябыз. Ол ишибиз бла байламлы да болур. Шахарда сабийле садикге баргъынчы тилин бек иги биледиле. Ары жүрюп тебиреселе уа, къалай эсе да унута башлагъанча боладыла. Ол шахарда таулу сабий аз болгъандан болур деригим келеди. Бизде жаш жетинчи классда болгъанында Бызынгъа альплагерьде туруп келгенден сора айтханын бир да унутмайма. «Мама, билемесе, анда ала бир бирлери бла окуна тауча сёлешедиле», - дегенин. Шахарда ёсен сабийге ол зат сейир көрюнгенди. Бюпопюкюде Азамат студентди. Анда окуп тебирегенли итингенди, жүреги бла излейди ана тилин.

Аталары сабийле бла бегирек сёлешеди тилибизде. Биз «Заман» газетни да жаздыргъанлай турабыз. Аны аппабыз Сардиянланы Магоммет сюйюк окуучу эди. Бизни да анга юйретгенди. Андан сора да, сабийле малкър тилде назмулары да окуйдиле. Алада сёлеге сейир да этедиле. Айтханымча, шахарда ёсен сабийлеге тау тилде сёлеширге керекди. Ала аны эшитсе, окуй турмасала, арда къыйналгъан этедиле. Аны себепли юйор бирге жыйылгъан кезиуюбюзде газетни, назмулары да сабийлеге окутабыз. Аланы малкър тилде сюйюк окугъанлары уа жүрегибизге хычыуун тиеди.

АППАЙЛАНЫ Лариса, юк сабийни анасы, юй бийче:

- Таулула аз жашагъан жерде турабыз да, бизни юйорде да, жарсыгъа, бу проблема барды. Ангылагъан бек иги этедиле. Болсада эркин а сёлешалмайдыла. Аны себепли сабийлени таулу жырлагъа тынгыла-тыргъа, жомакъла окугъургъа да юрешебиз. Андан сора да, мултыкчени малкър тилде чыккъанлары алама. Алада бир сейир сёз эшитселе уа, соргъанлай турадыла. Аны магъанасын кесибиз ангыламасагъа, айхайд да, устазларындан сорабыз. Къысхасын айтханда, сабийле ёз тиллеринде сёлеширча не юрюлю амал да къурайбыз.

Басмагъа МОКЪАЛАНЫ Зукура хазырлагъанды.

Ташлы-Таладан къызла тепсейдиле.

Отуздан артыкъ адам алайдан жолгъа атлангандыла. Бабугентте кирген жерде кёпору къулагъында ала Кязимни эсгертмесини къатында тохтап, шос соелгендиле, суратха да туюгендиле. Быйыл бу ишге Май районда, Бабугентде кадет корпусланы курсантлары биринчи кере къатышхандыла. Жолда уа колоннагъа бабугентчи, ташлыталачы, къарасуучу, бызынгылы школчула, устазла да къошулгъандыла.

Кязим хажини юйюне кирген жерде жолоучуланы кёлзлерине «Мен бир инсан. Жашадым, жанды отум» деген назму тизгинле урунмай къалмайдыла. Алайгъа келгенле поэтни юйюне, гюрбехисине да кирип, узакъ болмай орналгъан школгъа да барып көргендиле. Бу тийреге биринчи келгенле уа къууанчларын, сейирсингенлерин да букъдуралмай эдиле.

«Бу юйюне мен ёмюрюмде да унутурукъ туюлюме, нечик иги этгенме бери келгеними. Хауа къалай тазады, къудурет а нечик ариуду. Мен озгъан ёмюрлеге туюгенча болгъанма, быллай сейирликини бир заманда да кермегенме», - дегенди

билгенини юсюнден да айтып, аны эсгергенди. «Талды Курган областагъа жашай эдик. Анам бла бирге Кязимге дууа жаздырыгъа барабыз. Бир ариу кишичик. Жумушубузну айтханлай окуна, ол аны толтурады. Арда кёп бармай ауушханын эшитеме. Аны асырай туруп да алайда эдим. Тиширыула угъай да, эр кишиле жилия эдиле. Асыралгъан а Тельман атлы колхозда этген эди...», - деп, бу ишни къурагъанлагъа, анга къатышханлагъа ыспас этгенди.

Жазыучу эм журналист Мария Котлярова уа Шыкыгъа Кязимни юсюнден жазылгъан китапланы келтиргенди. Ол аланы назмулары бек иги окугъан жашлагъа бла къызлагъа берлигини юсюнден да айтханды. Китапны, эки-юч жылны ичинде элле сайын айланып, Кязимни таныгъан, билген, жашаулары келген адамлагъа тубег, аланы сёлзлерин жазып жыйышдыргъаныны юсюнден да билдиргенди ол.

КъМР-ни Журналистлерини союзуна председателини орунбасары Шауаланы Разият бу огурулу ишни

Юбилей

Көп болмай Яникой элде жашаган Мырзаланы Муталифге жюз жыл толганды. Битеу тукьум-жууукъ жыйылып, бу кьууанчлы ишни белгилегендиле.

«Нек жашайма мен былай көп? Жаланда бир оюмун барды: урушка кете турганымда, аллыма бир тиширну чыгып: «Я Аллах, сау-саламат чыгайт, көп жаша!» - деген эди. Кьолларында уа таза суудан толу челектери», - деп эсгереди Муталиф.

Аппа озган ёмюрню оюну

гъа кирир умут бла Нальчик шахаргъа келеди. Насыбына, къадары ол заманда аны Отарланы Омаргъа тубешдиргенди. Омар жашны ауазын жаратып, хорда жырларгъа чакъырады. Аллаи сейирлик адам бла бирге ишлегени насып эди анга. Ол жыллада Муталиф малкъар халкъы

141-чи ковалерия полкнун 42-чи Кьобан дивизиясына тошеди. Перекоп деген жерде къаты сермеше кирип, жаралы болады. Госпитальда жатхандан сора Кърымда болган сермешлеге къатышканды. Бир жол а немислиени тутмаклары болуп къалады. Алай Муталиф лагерден къачады.

Мухтар, кызы Маржан жашаганларын кереди. Аланы аналары ачдан ёлген эди. Муталиф юйюнде ёксюзле жашаргына ыразы болуп къалган эди. Сабийле Мырзалагъа жазылган эдиле. Таулула кесини жерине къайтхандан сора Мухтар, атасыны тукьумун алып, Къудайланы Мухтар деп жазылып башлайды. София бла Муталифни хайырларындан, аланы халал жюреклерини кючю бла ёсгенди халкъ таныган фахмулу хореограф Къудайланы Мухтар. Къудайланы Мухтаргъа сый-хурмет этгенде, аны ёсдюрген София бла Муталифни да эсгерирге тийишлиди.

1956-чы жылда Муталиф юйюрю бла Яникойгъа къайтады, туф карьерде ишлеп башлайды. Администрация Мырзалагъа юй да береди. Ол Софианы атасы Юсопню юйю эди, Гелестанланы тукьум жерлеринде орналган. Муталифни жюзжыллыгы да бу юйде белгиленгенди. Юч жашы, юч кызы, оналты туудугъу, аладан тууган да эки балачык - аллай юйюрю барды акъсакъланы.

Баям, къадар батыр адамлагъа бола болур чомарт. Мырза улу бирде айыу бла бетден-бетге тубеп къалганды. Айыу аны жырта турганда да, жашаудан умутун юзмегенди. Бир кезиуде къаты кычырганында, айыу, адамла чабып келген сунуп, Муталифни кьоноп, ташайганды. Элбрус районну больницасында Мырза улуну аягы юсюне салгандыла.

«Бир бирге игилик тилегенлей тургувуз, къаргыш этмегиз, къара, кир ниетден кери болугъузу. Мени урушка кете турганымда айтылган алгъыш сёз кыйынлыкълардан сакълаганды. Сёзню кючю чексизди», - дейди ол бизге.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Жюзжыллыкъ акъсакъл алгъышла этип жашагъыз дейди

Мырзаланы Муталиф юй бийчеси София, сабийлери Азрет, Сафият бла.

чюнчю жылында тууганды, Эл-Тюбю элде. 1939 жылда уа Мырзаланы юйюрлери Быллымгъа кёчеди. Школ жылларында окуна ол жырларгъа бек сюйгенди. 1938 жылда жаш ветеринарный техникум-

жыр дуниясын ачады кесине. Бираздан Гелестанланы София бла юйюр къурайды. Алай уруш жашны жашауун тюрлендиреди. 26 июньда 1941 жылда Муталиф Ата журтун кьорууларгъа кетеди,

Экинчи кере тутмак болганында Австрияда Амуштетен лагерге тошеди. 16 апрельде 1945 жылда Муталифни совет солдатла кьутхаргандыла.

Урушну кыйынлыгы бошалгандыкъыга, Муталифни жюрегине тынчылыкъ кел-

медди. Энди Азияда юйюрюн излей эди. Алгъа анасын бла къарындашын табады, атасы уа - ёлюп... 1947 жылда юй бийчеси София Къыргызыны Донарык деген элинде болганын биледи. Келсе, София бла бирге аны эгечини жашы

Къудайланы Мухтар (онг жанында). Сабийле Азрет, Асият, Сафият.

ОЮМ

Игиликге ийнаныу ахшы умутлагъа ышандырады

Адам улуну жашауунда мамырлыкъ, баш эркилик, къолайлы жашау деген затладан багъалы, магъаналы да бир ахшылыкъ болмаз, дер эдим мен. Айхай да, ала кеслери алларына болуп къалмайдыла. Алагъа жетишир ючюн, уллу кыйын салыргъа, ариу ниетли болургъа, адеп-къылыкъны баш борчладан бирине санаргъа керекди. Биз ол затлагъа терен тююнсек, игиге - иги, аманнга - аман, тюзге-тюз делсакъ, кесибизни заманнга ушаталсакъ, мэхелликден кьутулалсакъ, конституциягъа кёре жашаргъа юйреналсакъ, мен акъыл этгенден, мамырлыкъ сакъланыр, жашауда гыржын табылып, жаш юйюрге къуралырла, сабийле тууарла.

Ала адам улусу ёмюрледен бери кюсей келген ахшылыкълардыла, къолайлы жашауун туурагъудула. Бизни бюгюн алай жашаргъа къолубуздан келе эсе, шукур этерге, тамбалабыз бюгонден да зауукълу, ырагъат болуруна кьуулукъ этерге тийишлибиз эм борчубуз. Биз жаланда кесибизни эркинликлерибизни ангылап, билип,

аланы алжаусуз толурларын излеуу бла чекленсек, жамауат жашауда чойреликке артыкъда көп боллукъларына сёз жокъду. Аны себепли эркинликлерибиз бла бирге граждн борчларыбызны да билирге, аланы толтурургъа итинирге, жууаплыкъларны дайым севгенлей турургъа керекбиз.

Кертиди, бусагъатда, экономиканы аягы юсюне салыргъа уллу эс бурулган кезиуде, харким да ишлеген жеринде бет жарыкълы болургъа итинирге тийишлиди. Ол алайды. Болсада ишсизлик кёплени борбайларыннан алгъаны, иш хакъны азлыгы жашау болумланы игилендириуню артка тартханлай турадыла. Аны алайлыгын эсе алып, урунганланы социальный сейирлерин кьоруулаугъа не къадар иги терен оюм этилип къаралса, жамауат-политика жашау аллай бир тутхучу боллукъду, адамла жашаугъа ышанылуу къарарыкъдыла.

Бюгонлюкде коммунальный реформаны юсюнден жюрюген хапарла кеси кыйынлары бла жашаганланы бек кьоркьутадыла. Иш хакълары адыргы жашау этерге жетмегенлеге

коммунальный жумушлагъа бюгонден да көп ахча тёлерге тошсе, ала жарлыкъларны жар этеги не келип тохтаган бла къалмай, эниште кетерлерине сёз жокъду. Власть органла урунган халкъны онгун ангылап, аны кыйын жашау болумладан чыгарыуну мадарларын этерле деген ахшы умутла, не айтсакъ да, кёплени келир заманнга ышанылуу къаратадыла. Къырал халкъны битеулю къолайлы жашауу бла кючлюдо. Биз а көп миллетли уллу къыралыбыз не жаны бла да кючлю, демегили болурун бек сюебиз.

Бусагъатда дагыда урунган халкъны жарытхан көп торлю кемчилик барды. Ала жашауда башы жабылып жашырын этилген тапсыз ишледиле. Улгъа хачылыкъ, буреуну зор бла ырысхысын сыйыруу, молкъона сугъанаклыкъларны этуу, наркомания, ингиликлик-ала барысы да бирге жыйыла келедиле да, юйюрюню ёрге сеюлалмазча апчытадыла. Ол затланы кимге айтып, къалай ангылатын? «Биреу амалсыз, биреу иймансыз» деп таулула айтыучулай болады иш. Окъуугъа кирген

адамгъа неда саусузгъа къарган врачна кьоратылган ырысхыгъа саугъамы, нохтабане умуту, огъесе улутхамы дериксе. Аланы арасын айырып, чек салыргъа кимни кьолундан келикди. Былайда сёз гюл кысым, конфетле дегенча ууакъ затланы юсюнден бармайды. Кёп минглени юсюнден барады. «Жашау сюйген - жалынчакъ» дегенлей, ол торлю кьоранчла окъургъа да, иште кирирге да, саулукъгъа бакъдырыргъа да керекдиле. Бирле хыйлачылыкъ бла ахча этип, бирле улутха бла жау кекиртип турсала, кеси кыйынлары бла жашаганла аз иш хакъ, пенсия, пособие алып, жарлыкъларны тузагындан къалай кьутулсунла? Ол халда жамауат жашауда жюрек тынчылыкъ болурму? Аны юсюне да уголовный аманлыкълары, криминал болум кьошулсала уа, халкъны тынчылыгы бузулады.

Кертиди, республикада право низамны сакъланган органла барысы да иги ишлемейдиле, борчларына уллу кёллюдоле деп айтырча туюлюдо. Нальчикде ОВД-ланы ишлерин алып къарасакъ окуна, ала уручу-

лукъну, битеулю аманлыкъларыны жолларын кесер ючюн көп мадар этдиле. Алай бола турганлай да адам ётюрюу, тонау, чабыуулукъ этуу, урлау, дегенча тапсыз эм койсоз ишле кёплени жашауларны бузадыла.

Кеси миллетибизни бюгонлюкде энчи алып къарасакъ, аны инжилтен кемчиликден бирлери жаш адамланы кеч юйюр къурауларыды, неда юйдегили болмай къалганларыды. Къайсы элибизни алып къарасакъ да, къаллай бир жашны, кызыны жыл санлары 30-дан, 40-дан озуп, жашау нёгерсиз ёмюр соредиле. Бу хал теркирек тозетилмесе, халкъыбызны келир заманы не хазна ышанылуу болсун.

Къалай-алай болса да, халкъ бюгон иги умутлары бла жашау этеди, келир заманына ышанады. Жашаугъа ол халда эсли къарау, заманнга кесин ушатъу а тамбла аны алгъа тауекл аттарыны ниет кючлюдо, ырысхысы, молк мурдорун тутхучу этиуню ышангылы мадарды.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

Сейир хапар

Окзуу китаплагы айнанасак,
айтылык Василий Чапаев бла
бирге даражасы аны кындан
хазна өз болмаган порученец
Петька - Пётр Исаев, сермешни
кезиюнде ёлген эди.

Чапайны шуёху

Петька уруш аулакда ёлмегенди

Фурмановну «Чапаев» деген романына кёре салынган фильмин битеу кыраучула эзде тута болурла. Ышангылы ординарчы, кызаакладан кесин кыоруулай, ахыргы огуна дери сермешгенди, артада уа ол, баша амалы болмай, кеси кесин ёлтюреди. Исаевни ёлгенини юсюнден башха версияда бардыла. Сёз ючюн, Петька кеси кесин Чапаевни ёлгенине 1 жыл толганын белгилеген кюн ёлтюргенди, дегенле бардыла. Бизни корреспондентбиз Уралны юг жанында Кундравы элде болганды, ол жерли адамла бла тубешгенди эм ушакь этгенди. Ала айтханларына кёре, айтхылык Петька окьдан ёлмегенди эм эли эски кыабрстанында асыралганды.

Алгъаракьлада элде Пётр Семёновични эки кызы жашай эдиле, -дегенди Надежда Павлова, Кундравыде краевед музейни директору. -Ала аталарыны кыабырына барып, аны тап халда тута эдиле. Жыл санлары улайгандан

сора ала элден кёчюп кетген эдиле. Кыабыргы келип киши да кыарамай, атылып кыалганды. Ол себепден элде жашаганладан бирлерини предложениасы бла ахча жыйылганды эм белгили жерлештерине эсгертме ишленгенди.

Бу элде жашаганла айтханга кёре, Петька (Пётр Исаев) угъай, Кузнецовду. Анык-пулетчицаны да аты Анна угъай, Марияды. Ала историягы башха атла бла тубешгенлери белгисизди. Ала бир бирлерин сюе эдиле деген хапар да тюз туюлдо! Пётрну кыатыны Анна Голдырева болганды, андан 9 жылгы тамата эди. Алагы эки кыз тууган эди - Нина эм Настя.

Кундравыде жашаганла айтханларыча, Петька Чапаевни жаланда ординаречи болуп кыалмай, аскер башчы эм иги шуёху да эди. Пётр кыатынын эм кызыларын бек суйгенди, алагы письмола терк-терк жаза турганды. Артада уа тас болуп кыалган-

ды. Аны ёлгенге санап тургандыла, алай быллай хапары эшитилген эди: жаралы болуп, госпитальда жатып турама, кызыланы ал да, кел. Анна олсагъат окуна атланы жегерге ашыкьгъан эди, ол кезиуде арбазгы бир эр киши киреди. Арыкь болуп, жунчуп турган бу солдат кесини эри болганын Анна кыйналып ангылайды. Ол а, госпитальда жаталмай, кыачып келген эди. Аны бек ауур жаралары бар эдиле, аладан кыутулалмай, ёлюп кетгенди ол.

Дагыда быллай версия барды: Петька тифден ёлгенди... Кертиди, таурумуду неда болган ишмиди, тюзюн бир киши да айталмайды. Алай Кундравыде жашаганла толу ышанганларыча, битеу халкыгъа белгили жигит ахыр кюнуне тууган элинде жолукьгъанды эм аны бла ёхтемленип турадыла.

Надежда УВАРОВА.
«Аргументы и факты» газет.

АУУР АТЛЕТИКА

Ёзденланы Мурат биринчиликни жибермегенди

18 жыллары толмагъанланы араларында ауур атлетикадан Москваны биринчилиги ётгенди. Анга Элбрус районну келечиси Ёзденланы Мурат да кыатышханды.

Мурат, 94 килограммда эрише, эки упражненида да 335 килограммны (сермеп - 155, тюртюп - 180) алгъанды. Алай бла ол кеси ауурлугунда биринчи болуп, 21-чи октябрде Волгоградда башланырыкь Россейни биринчилигинде кыаруун сынар онг тапханды. Жашны тренери Муаед Шаов билдиргенге кёре, жаруу этген кезиуде Мурат андан да уллу ауурлукьну алып тургъан-

ды. Аны себепли бу кюнледе башланырыкь эришиуде да ол алчылыкны жибермез деп ийаннабыз. Былтыр Ёзден улу Россейни студентлерини араларында бардырылган чемпионатында ол бек кючлю ючеуленни кыауумуна киргенди эм юниор жыйымдыкь команданы санына тубешгенди.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

ГАСТРОЛЬЛА

Хакасияны «Читиген» театры - Нальчикке

Кыабарты-Малкыргы Хакасияны «Читиген» (Хакасия Республика, Абакан шахар) драмалы эм халкь тузыка театры биринчи кере келеди. Ол кесини оюнларын Кыулийланы Кыайсын атлы малкыар кырал драма театрада бла СКГИИ-ни залында кёргюзтюрюкю. Гастрольла РФ-ни бла Хакасияны Культура министерстволарыны болушлукьлары бла «Культура России (2012 - 2018 жылла)» деген федеральный программагъа кёре кыуралгандыла.

Бизни кыараучу хакасшыла бурунгу адет-тёрелери, миллет кийимлери, халкь инструментлери, сахна искусствода жетишилери бла да танышыр онг табарыкьды. Быллай тубешиуде халкьлары араларында шуёхлукьну байларгъа да уллу себепли этеди.

22-чи бла 28-чи октябрде «Ахол» деген музыкалы спектакльни кёргюзтюрюкю. Ол белгили жигитни юсюнден, мында музыканы энчилиги, хакасшыланы дунягъа кёз кыарамлары толу ачыкьланды.

Оюн Кыулийланы Кыайсын атлы малкыар кырал драма театрада 19 сагъатда башланырыкьды. Ол бир сагъат бла жыйырма секунд барады.

24-чю октябрде «Читигени» «Айланыс» деген фольклор ансамбли «Дыхание земли родной» деген концерт программагъа чакьырады. Ол СКГИИ-ни залында 16 сагъатда башланады.

26-чю октябрде театры бек белгили, бир ненча халкыла аралы театр фестивалы лауреаты болган «Суд» деген оюнуна кыарар онг барды. Мында кыараучу кёз аллында кёп сейир ишле боллукьдула. Спектакль Кыулийланы Кыайсын атлы малкыар кырал драма театрада 19 сагъатда башланады. Бу спектакль да узун туюлдою, бир сагъат бла жыйырма минут барады.

Оюна бары да орус тилге кёчюрюледи.

Соруу болган бу телефонула бла сёлешсин: 8 928 855 43 76; 47-54-41

КМР-ни Жазыучуларыны союзуну правлени Россейни Жазыучуларыны союзуну члени ТАОВ Залимхан Шихмивич ёлгенини юсюнден бушуу этип билдиреди эм аны жууукьларына бла ахлуларына кыайгы сёз береди.

ТАБИЙГЪАТЫБЫЗ

Таш юсюнде динозавр аякь ыз

Алгъаракьлада Балыкь башындагы Жылы-Суу тийресине барама. Анда миллет паркны кылауурлары, хабазчы жашла Негерланы Казбек бла Кыайгырмалзаны Юсюнге тубешеме. Была мында кёп жыл ишлейди. Паркны ала сакьлагъан жеринде хазна бузукьлукь болмайды.

Жашла тюзонлей борчларын толтургандан сора да, бери келген туристлеге жол кёргюзтедиле, тауда кеслерин кыалай жюрютюрге кереклигин айтадыла.

Была билмеген Элбрус тийресинде хазна таш-агъач да болмаз. Жашла аланы атларындан, хапарларындан да юлюшлюдуле. Мен да аны ючюн, сора кесибиз да бир эллибиз, терктерк бери келе, ала бла хапарлаша туруучума.

Бу жол да ала мени эки сейир таша элтдиле. Биринде жаныуар аякь ыз эслейме. Аны суратын алама. Арта ангылатуу сёзлюкьлеге, Интернетде кыарай кетгенимде, бурун, миллион жыл мындан алда кырылган динозав-

рланы арт аякь ызына келишдиреме. Сора бурунда бу жаныуарла мында да жашаганларына тубешеме. Илмуда айтылганга кёре, ала жылынуу бек суйгендиле. Кёп миллион жыл мындан алда, жер башын сууукьлукь басханда

уа - кырылгандыла.

Жылы-Суугъа жетмей Тузлукь тау барды. Аны кюнбатыш этегинде жили жерле кзуругъандан сора ариу тала кыуралганды. Алайда 1,5 метрге кыазсанг, тубю ёмюрлюкь бузду.

Алайды да, бурун бу тийреледе жашаган динозаврла да сууукь ахырзамандан кырылган болурла, баям.

Экинчи ташны юсюнде уа тукум тамгъа барды. Ол жер маталлды. Аны да суратын алама. Кёп болмай а белгили журналист Ботталаны Мухтарны ишлеген жеринде тюз аллай сурат кёреме. Таш юсюндеги белгиге бир тап келишип кыалады. Ол а Ботталаны тукум тамгалары болуп чыгъады.

Ташла юсюнде суратланы хапарлары алайды.

СОЛТАНЛАНЫ Магомед.

Топалайчыкь

ОТАРЛАНЫ Эльзага 4 жыл болады. Ол Тырнауузда жашайды.

СЕРМЕШ-2013

Тюменланы Альбертти кезиулю сермеш

26-чы октябрьде Москвада кыатыш единоборстволардан «Москваны кыатында сермеш-2013» деген кезиулю уллу спорт турнир боллукьду. Анга Кыабарты-Малкьардан быйыл экинчи кере Бабугентден Тюменланы Альберт кыатышырыкьды.

Эсгертэйик, ол, былтыр бу турнирде 77 килограмм аурулукь категорияда эрише, Беларусиядан Роман Мироненкону биринчи раундда окьуна нокаутха ашырып хорлагъан эди.

Бу жол Альберт швейцарлы Ясубей Энмото бла тубеширикди. Ясубей кеси японлуду, джиу-джитсудан эм грэпплингден Швейцарияны бла Германияны чемпионуду, тайский боксдан 2008 жылда дуняны чемпионуду, грэпплингден а дагыда Европаны да чемпионуду. Ол спорт жолунда онбеш сермешинден онбиринде хорлагъанды. Специалистле айтханларына кере, битеу турнирде бу экисини сермешлери бек сакъланганды эм ахыры не бла бошаллыгы ахырда белгисизди.

Нокаутлагъа уста Альберт жангы даражага чыгаргъа хазырды. Ясубейни хорлау а анга бек магъаналыды. Ол кесини онбир сермешинден онусун кыатханды, ол санда алтысын болжалдан алгъа нокаут бла. Шён-

до Альберт атасында Тюменланы Хусейде жаруу этеди, Бабугентни «Бастион» клубуну атындан эришеди.

«Москваны кыатында сермеш-2013» тюзюной эфирде «Россия-2, «Бойцовский клуб» телеканаллада эм sportbox.ru сайтда кьргьютлюкьду.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

АСКЕР-ПАТРИОТ ОЮН

Кыызла жашлагъа хазна оздурмагъандыла

Элбрус районну жюзден артыкь школчусу «Зарница» аскер-патриот оюннга кыатышхандыла. Аны чекчиле, район администрация ДОСААФ-ны районда белюмоу бла кьурагъандыла.

Эришуле Тырнаууз шахарны кыйырында этгендиле. Анга 10 школ команда кыатышхандыла. Жыл санларына да кыарамай, сабийле ахшы керюмдюле болдургъандыла. Оюннга кыарагъа келген генералла окьуна аны этгенин бек жаратхандыла. Командалага ушокну кылай хайырлана билгенлерин, химиялы чабыуулукьну кезиуонде эм уруш кезиуде биринчи медицина болушлукьну эте билиулерин ачыкъларгъа

керек эди.

Ушокну чачып жыйыуда кыызла жашлагъа аз да хорлатмай эдиле. Ол жумушну ала 7 секундха тамамлагъандыла. Жаланда илишанга атыуда ала бир кесек осалыракь болгъандыла. Строевой кыарау тынч керюнгенликке, бир-бир командала анда кеп халат жибергендиле.

КъМР-ни чекчи управлениыны таматасы Анатолий Пугачёв белгилегеннге кере, Совет Союзу заманында

«Зарница» оюннга бек уллу магъана берилуочу эди. Ол чертгеннге кере, анга уллу-гитче да бек суююп кыатышыучу эдиле.

КъМР-ни билим беруу эм илму министрине заместители Геккиланы Солтан айтханга кере уа, жамауатны, власть органланы эм аскер белюмелени ёсюн келген телюню патриот халда юйретиуге кыатышыулары бек магъаналыды.

Оюн бошалгъандан сора

сабийлеге чекчи службаны эстрада-вокал коллективи концерт кьргьютгенди. Биринчи жерни уа Тырнаууз шахарны 6-чы номерли школу алгъанды. Энди ол Элбрус районну аскерге чакырыллыкь жаш телюню республикалы спартакиадаасында кьргьютюрюкьду.

Хорлагъанла магнитофонла, планшетле эм сотовый телефонла бла саугалангандыла. Эришулеге кыатышханланы барысына да кубокла, майдалла, диплома эм сыйлы грамотала берилгендиле.

Алиса ТАРИМ,
Элбрус районну администрациясыны пресс-секретары.

Баш редакторну орунбасары КЪОНАКЪЯЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АТТАЛАНЫ Жамал
(баш редактор)

БЕШПАЙЛАНЫ Муталип
(баш редакторну орунбасары)

ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь)

ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамауат-политика белюмюну таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кьоруулау жаны бла Кыабарты-Малкьар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органла, жамауат эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кере 19.00 сагъатда кьол салынады. 20.00 сагъатда кьол салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Таппасханланы Аминат - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Акушуланы Феруза (1,2,3,4,5,6-чы бетле), Бийчекчуланы Жаннета (7,8,9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2640 экз. Заказ № 2662

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru